

repeteix a l'extrem NO. del domini: «les campanes toquen *mesdia*» a Benasc (Ferraz, 78), i segons *AlcM* a la Pobra de Segur, Boí i Senet de Barravés, on no hi ha mossarabisme.

Sembla que per al poble valencià, com a la gent popular d'altres bandes, el mot viu com a punt cardinal només és *migjorn*, no pas *migdia*. Segons J. G. M. en els afores de la capital, un llaurador jove (Carrera d'en Cortes) en lloc de 'la part Sud del terme de València' no li sabia dir altra cosa que «a la part del sol a migdia» (1962). *Migdiada* [Belv.]. Rars o merament improvisats: *migdiar*, *migdial*. + *Migdiar* adj., que sento en els Ports aplicat a llocs (crec que vacillava entre *Roca mezdièra* i *Roca de Mezdia* o *Meğdia*, Bel, 1961).

El català distingeix, i generalment ha distingit, entre *migdia* com a determinació de temps i *migjorn* per al punt cardinal i el vent. Amb aquest valor el trobem ja en les Grans Cròniques (Cerimoniós, crec que Jaume I etc.), en tot cas en Llull «Fèlix demanà --- per qual natura eren quatre vents principals --- vent a levant, e a ponent, e a *migjorn* e a tremuntana --- lo vent que és a *migjorn* és engendrat per vapors humides e caldes ---», *Merav.* (NCL. II, 27.15); també en Turmeda i en Ausiàs: «Per lo camí de mort he cercat vida / --- / sí co-l malvat qu'en paradís vol cabre / e ves infern ab cuytat pas camina, / y axí com cell qui de *migjorn* les terres / va encercant per vent de tremuntana / gran és mes don ---» (xcviii, 1g). Fins avui *migjorn* és l'expressió popular, com a nom del vent i la direcció, pertot en el Princ. i les Illes (incloent-hi les Marques del Nord i de l'Oest), i en la major part del P. Val.: la gent de mar més modesta, els pagesos menys instruits, no entendrien altra cosa; també en la toponímia es troba (encara que en això s'hagi mantingut *migdia* amb molt gran extensió) i recordem el nom del vell i tradicionalíssim poble del *Migjorn Gran* (o simplement *Es Migjorn*) a la part meridional de Menorca, d'on l'eminent folklorista Dr. F. Camps i Mercadal, ens deixà un llegat preciós i científicament recollit de llengua catalana i saber popular.

Com a nom de l'hora, ha tingut *migjorn* molt poc ús en català: *migdia* és el que s'ha dit sempre i pertot en català en aquest sentit. L'ús de *migjorn* amb aquest valor es limita (amb l'excepció local que veurem) a algun text antic, únic important el cas del *Curial*: «un dia, entre *migjorn* e vespres ---» (ed. Rubió, 129). Tanmateix *migjorn* per a les 12, l'hora del sol zenital, és la cosa viva en el valencià meridional, fins de la gent de parlar més plebeu: «—Roque Penalva tamé se's ha guillat —aftg atre. —Tamé...? Pos si este *mijorn* [*michorn* grafia bàrbara] m'el vatg trobà en la plassa ensinén un puro...», *Canyissaes* (55); «Després a *Valjorn*, embolcallat en la boira, tornaria a casa», *Entjorn* (*Narracions de la Foia de Castalla*, 40); «*migjorn*: migdia = les dotze» Tàrbena. A la Vall de Gallinera m'ensenyen de lluny la *Cova 'l migjorn* en la qual es figuren els raigs de sol només a les 12, magnífic rellotge per als llauradors (1963); a la Vall de Guadalest la cosa avui no és unànime car a una altra cavitat de col·locació igual i coneguda per la mateixa raó, a les cin-

gleres de Beniardà, un dels informants l'anomenava *Coveta Migdia* i l'altre *kovèta migjorn*.¹⁰ També a Tolloles guien per saber l'hora, en forma anàloga, per la que anomenen *la Penya migjorn* (1963).

DERIV.: *Migjornell* molt popular en el Maresme, quan el vent no és impetuós («amb el *migjornel* que feia vam tornar, però no gaire de pressa: la pollacra queia destesada tot sovint», StPol, 1929); *migjorneu*, men., pres del prov. *mejourneu* = *migjornell*. *Migjornada* ventada, sovint temporal, de migjorn (totes les costes, StPol, 1920 ---). *Migjornejar* (mall. *AlcM*, però igual es diu en el Maresme).

CRP.: Un savi corresponsal de València, nat a Benifairó de Vallidigna, m'escriu (1980) que en aquella esplèndida vall, amb el sentit de 'sesta, migdiada' diuen *premiorn* («i el teu home, ha vingut ja de treballar? —Sí, i ara està fent un *premiorn*»): suggereix ell que sigui *aprés migjorn* 'després de migdia'. Bella etimologia!, cf. it. *pomeriggio*, ll. POMERIDIEM 'la tarda' < *post-meridiem* (se non è... vera è ben trovata!). Només és que el crític, com no ha de desconfiar? Potser té raó. Però, com sigui que la Vallidigna és ja en l'àrea transscronica, on *migjorn* és el mot viu per a l'hora de la calda, això també podria ser que el bon llaurador ha pres *migjorn*, 's'ha pres una migdiada', 'ha pres una sesta' (< HORA SEXTA), que a força de repetir-ho s'hi ha esvanit la z sonora (igual en el que ell suggereix), i ha *premiòrn* s'ha substituït per *fa premiorn* (recordem que *dos hores ha* és el mateix que *fa dos hores*).

Altres compostos de *mig*: *mig-lloc*. És sabut que el fr. *milieu* 'el mig, el centre, el medi' ve de *mi lieu* MEDIUM LOCUM: hi ha paral·lels en altres llengües romàniques, sobretot el roms. *mijloc*, alguna forma dial.³⁵ o antiga italiana, l'oc. ant. *meğloc*, *meiloc* (*per meğloc* de «parmi», i no fou cosa passatgera, car se'n formaren els derivats *meğlogan* i *meğloguier* «appartenant à la classe moyenne») i en gall-port. antic (Ss. XIII i XIV), on la cosa estigué ben fossilitzada des d'època preliterària, vista l'evolució fonètica *meoogo* > *meogo* (DECH IV, 16a52ss.; REW, 5462). Ara bé això restà en la nostra llengua medieval, on no és rar: «les onze galeres del rey d'Aragó totes ensemps feriren en *migloc* de aquelles», en la descripció d'una de les portentoses victòries navals que ens feren triomfar de la conxorxa franco-vaticana en els anys 1280, Desclot (Cor., 327). Sovint en Llull: «en lo *migloc* de un moxell d'estopa gità aygua, e puxes més foc a la stopa, la qual s'optosament cremà, tro al *migloc*, aquella estopa <q'>era mullada», *Merav.* (NCL. II, 18); era també el mot antic per dir 'el centre, el bell-mig': «infern està en lo *migloc* de la terra», «està la terra per si mateixa en lo *migloc* del firmament» (ib. IV, 310; II, 65); «se més en lo *migloc* de la professó, e dix aquestes paraules altrament: ---», «en lo *migloc* de l'estany», *Blanq.* (NCL. II, 122.6, 214.22).

Això trigà encara a quedar antiquat, car encara ho trobem en alguns escriptors fins c. 1400: el rei semi-paralític (*mehaigniè*) «anà-se'n a jono <I>lons en *migloc* de la asglèya» (trad. en *mi le chancel*), Reixac